

1.0 Kaj je sociologija?

- * Kot veda (ali znanost?) o družbi
- * Ni edina
- * Kakšen je njen status:
- * A. Comte: Najvišja med znanostmi
- * Kam se uvršča:
- * med humanistiko in (naravoslovno) znanostjo
- * Kje so njene meje:
- * É. Durkheim: jasne in daleč segajoče...
- * So te dileme še relevantne:
- * Trend k inter- in transdisciplinarnosti
- * meje ali jedro?

1.1 Sociologija kot "multiparadigmatska" veda

- * Na čem temelji družbeni red?
- * Naj se sociologija v svojih metodah zgleduje po naravoslovnih znanostih?
- * Je delovanje posameznikov predvsem posledica objektivne družbene strukture ali je družbena struktura predvsem posledica delovanja posameznikov?

1.2 Temelj družbenega reda

- konsenz o skupnih vrednotah in normah □ FUNKCIONALIZEM
- prisila in manipulacija □ KONFLIKTNE TEORIJE
- pogajanje □ SIMBOLIČNI INTERAKCIONIZEM

1.2.1 Vprašanje reda: funkcionalizem

- * temelj družbe: konsenz
- * preučuje družbo kot celoto
- * zanimajo ga prispevki posameznih pojavov k družbeni celoti (funkcije pojavov)
- * glavni predstavniki:
- * Émile Durkheim

- * Talcott Parsons
- * Robert Merton

1.2.2 Vprašanje reda: konfliktne teorije

- * temelj družbe: prisila in manipulacija
- * preučujejo družbo kot celoto
- * zanimajo jih konflikti med družbenimi skupinami in njihove posledice
- * predstavniki
- * marksisti (K. Marx, F. Engels)
- * neomarksisti (E. O. Wright)
- * druge konfliktne teorije (R. Dahrendorf)

1.2.3 Vprašanje reda: simbolni interakcionizem

- * temelj reda: pogajanje med posamezniki
- * preučuje interakcije med posamezniki
- * zanima ga, kako posamezniki delujejo na podlagi pomenov, ki jih pripisujejo svetu okoli sebe
- * glavni predstavniki
- * George Herbert Mead
- * Charles H. Cooley
- * Erving Goffman

2 Posameznik, družba, kultura

2.0 Vprašanje: posameznik - družba

1. Objektivna družbena struktura določa delovanje posameznikov

E. Durkheim: družbena dejstva

2.

M. Weber: družbeno delovanje

3. Delovanje posameznikov na podlagi njihovih subjektivnih odločitev ustvarja družbo

Simbolni interakcionizem

- * Kaj je primarno: ČLOVEK ALI DRUŽBA
- * Teorije družbene pogodbe
- * T. Hobbes
- * J. Locke
- * J.J. Rousseau
- * Posameznik (so)oblikuje družbo, vendar se rodi v že izoblikovano družbo

2.1 Kaj je socializacija?

- * sprejemanje družbeno določenih vzorcev vedenja - učenje kulture
- * oblikovanje osebnosti

2.1.1 George Herbert Mead: interakcionistični pogled

- primarna socializacija = oblikovanje "jaza" ("sebstvo")
- jaz (self) = individualni jaz (I) + socialni jaz (me)

2.2 Stik med posameznikom in družbo: družbeni status, družbena vloga

- * **Status** kot položaj posameznika v družbeni strukturi
- * Drugi pomeni pojma status: v okviru strukture neenakosti:
 - Status kot hierarhičen položaj
 - Status kot določena raven ugleda
 - Status kot pripisan položaj v določenem tipu družbe ("stan")

- * **Vloga:** skupina norm, ki ureja delovanje v okviru statusa (funkcionalizem/ interakcionizem)

2.2.1 Status in vloga v moderni družbi

- Oseba \square več statusov \square vsak status ena ali več vlog (-sklop vlog)

2.2.2 Od vloge k instituciji

- * Interakcije med posamezniki kot igralci vlog tvorijo institucije
- * Institucije so
- * Urejene razmeroma trajne celote, zgrajene iz vlog, ki jih igrajo različni posamezniki
- * Različni vidiki analize
- * Z vidika interakcij med posamezniki – mikro pristop (interakcionizem, fenomenologija)
- * Z vidika funkcij institucije za družbo kot celoto – makro pristop (funkcionalizem)

2.3 Vsebina socializacije: Kultura kot vsi človeški/družbeni produkti

- * vrednote

+

- * norme

=

Kultura kot informacija, kako ravnati – naučeno v socializaciji

- * materialni produkti \square materialna kultura

2.3.1 Vrednote in norme

Prosojnica št. 11!!

2.3.2 Idealna in realna kultura

- * Kar verjamemo, da je prav
- * Kar v resnici delamo

2.4 Povezovanje posameznikov v družbi

- * Družbena skupina/skupnost:
- * skupna identiteta, občutek pripadnosti, skupne cilji, norme
- * Družbena kategorija:
- * skupna lastnost
- * Družbeni agregat:
- * fizična bližina brez lastnosti skupine

2.4.1 Vrste skupin

- * Glede na notranje odnose in povezanost:
- * Primarne (C. H. Cooley)
- * Sekundarne
- * Referenčne skupine: skupina ali kategorija po kateri se posameznik zgleduje
- * Velikost
- * Majhne skupine
- * Velike skupine: asociacije, organizacije

2.4.2 Od skupine k družbi

- * Je posameznik član družbe?
- * Je mogoče govoriti o celoti družbi kot o skupini (skupnosti)?
- * Primer preprostih plemenskih družb
- * Zamišljena skupnost (*imagined community*) po B. Andersonu
- * Je mogoče govoriti o družbi kot o organizaciji
- * Država kot organiziranost družbe
- * Državljanstvo kot formalno članstvo v organizaciji
- * Je mogoče družbo enačiti z ravni (nacionalne) države?

2.5 Odnos med posameznikom in družbo: omejitve posameznika

- * Problem nenamernih posledic
- * Problem emergentnosti

2.5.1 Kako povezati mikro in makro raven?

- * Max Weber: delovanja posameznikov ustvarijo zavezujoče družbene strukture (teza o protestantski etiki)
- * Anthony Giddens: teorija strukturacije
- * C. W. Mills: SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA - zasebne težave posameznikov so povezane z javnimi problemi

3 Sociološko raziskovanje

3.0 Vprašanje znanstvenosti sociologije

1. Znanost po zgledu naravoslovja

POZITIVIZEM: Preučevati le tisto, kar lahko neposredno objektivno izmerimo.

2.

6

INTERAKCIONIZEM (M. Webber): Razumeti družbeno delovanje, iskati vzroke.

3. Humanistična veda

FENOMENOLOGIJA: Spoznavati subjektivne pomene.

3.1 Dve metodološki tradiciji

- * zgledovanje po naravoslovni "znanstvenosti"
- * preučevanje objektivnih dejstev
- * kvantitativne metode

- * humanistični pristop
- * preučevanje subjektivnih pomenov
- * kvalitativne metode

3.1.1 Kvantitativna, pozitivistična metodologija - É. Durkheim

- * družbena dejstva kot stvari
- * institucije
- * sistemi verovanj...
- * uporaba statističnih podatkov
- * ugotavljanje vzrokov in funkcij
- * rezultat: zakonitosti o človeškem vedenju

3.1.1.a Kvantitativne metode

- * zbiranje statističnih podatkov in uporaba uradnih statistik
- * uporaba statističnih metod
- * laboratorijski in terenski eksperiment
- * primerjalna metoda

3.1.2 Interpretativna, kvalitativna metodologija

- * zbiranje in uporaba kvalitativnih podatkov
- * Max Weber: razumevanje motivov (*verstehen*)

- * simbolični interakcionizem: posameznik se ne odziva na dražljaje, temveč na njihove interpretacije
- * fenomenologija: ugotavljanje vzrokov nemogoče; klasifikacije le subjektivne

3.1.3 Kaj je “znanstveno”?

- * pozitivizem: induktivno sklepanje
- * posplošitev na podlagi opazovanja
- * Karl Popper: deduktivno sklepanje in ovrgljivost
- * Thomas Kuhn: znanstvena paradigma in znanstvena revolucija
- * Rešitve: dopolnjevanje med paradigmami, metodološka triangulacija

3.2 Metodološki pristopi v praksi: sociologija samomora

- * Émile Durkheim: *Samomor*
- * Namen: pokazati domet sociološke znanosti
- * Vprašanje: kako pojasniti razlike v stopnji samomorilnosti?
- * Samomorilnost kot *družbeno dejstvo*

3.2.1 Durkheimova razlaga samomorilnosti

- * uporaba uradnih statistik
- * ugotovljene razlike:
- * samomorilnost med protestanti je višja kot med katoliki, najnižja pa je med Judi
- * samomor je pogostejši med samskimi kot med poročenimi
- * samomor je redkejši v času vojne
- * samomor je pogost tako v času krize kot v času razcveta

3.2.1.a Durkheim: vrste samomorov

- * premočna integracija
- * prešibka integracija

- * prešibka regulacija
- * premočna regulacija
- * altruistični samomor
- * egoistični samomor
- * anomični samomor
- * fatalistični samomor

3.2.2 Interpretativne razlage samomora

- * statistike o samomorilnosti so lahko pristranske
- * treba je iskati pomene, ki jih samomorilec pripisuje svojemu dejanju
- * iskanje individualnih motivov samomorilca namesto zunanjih dejavnikov

3.2.3 Fenomenološka razlaga samomora

- * resnična stopnja samomorilnosti ne obstaja
- * vsak samomor je le posledica subjektivne kategorizacije mrliškega oglednika
- * vzrokov za samomor ni mogoče odkriti

3.3 Sociološka objektivnost?

- * Omejitve (Gunnar Myrdal):
- * Znanstvena paradigma
- * Družbeno okolje
- * Osebni interesi, stališča, izkušnje...
- * Problem vrednotne nevtralnosti (Max Weber)
- * Ne odrekamo se svojim vrednotam, a jih skušamo ločevati od znanstvenih ugotovitev

3.4 Sociološka etika

- * Spoštovanje tujih avtorskih pravic
- * Na ravni zbiranja podatkov
- * Informirano soglasje
- * Varovanje osebnih in drugih zaupnih podatkov
- * Na ravni uporabe naših ugotovitev

3.5 Raziskovalni proces po korakih

- * Opredelimo problem: raziskovalno vprašanje: kaj hočemo ugotoviti?
- * Preglejmo literaturo in vire (znanstvene revije, knjige, internet - Cobiss)
- * Oblikujmo eno ali več hipotez
- * Hipoteza kot (vzročno-posledični) odnos med variablami (lastnosti)
- * Kako lahko te lastnosti izmerimo (operacionalizacija)
- * Zberimo potrebne podatke
- * Sekundarno: so že na razpolago podatki (obdelani, neobdelani)?
- * Primarno: Če niso, potrebujemo primarno raziskovanje kako jih bomo zbrali: populacija in vzorec
- * Z analizo podatkov preverimo hipoteze, oblikujmo sklepe
- * O vsem zgoraj naštetem (pisno) poročamo

3.5.1 Raziskovalni proces potrebne izbire

- * izbira teme
- * izbira virov
- * primarni
- * sekundarni
- * izbira metode
- * zanesljivost
- * veljavnost
- * praktičnost
- * izbira vzorca
- * slučajno
- * neslučajno
- * nereprezentativno

3.5.2 Elementi za raziskovalno nalogo

- * Teoretska raven: obravnava že formuliranih abstraktnih, splošnih konceptov in zakonitosti
- * Empirična raven: zbiranje ali uporaba že zbranih empiričnih podatkov
- * Primarna analiza

- * Sekundarna analiza
- * Praktična (aplikativna) raven: konkretna priporočila na podlagi znanstvenih ugotovitev
- * Skupina izbere najmanj 2 elementa (priporočljivo z dveh različnih ravni)

3.5.2.a Možna elementa na teoretski ravni

- * kritična predstavitev teoretskega pogleda na izbrano temo (prednosti, slabosti ipd.) z oporo na najmanj dva različna vira (POLEG Haralambosovega učbenika in morebitnih srednješolskih učbenikov)
- * primerjava najmanj dveh različnih teoretskih pogledov na izbrano temo z oporo na najmanj dva različna vira (POLEG Haralambosovega učbenika in morebitnih srednješolskih učbenikov)

3.5.2.b Možni elementi na empirični ravni:

Zbiranje primarnih podatkov

- * vprašalnik/anketa, realiziran na vzorcu najmanj 30 oseb
- * izvedba najmanj dveh nestrukturiranih intervjujev
- * S preučevano osebo ali z informatorjem
- * opazovanje (z udeležbo ali brez)
- * analiza medijske vsebine (ali analiza vsebine drugih dokumentov)
- * študija primera
- * Posamezna oseba (življenjska zgodba), skupina, kategorija, celotna družba itd.
- * Izmed drugih naštetih empiričnih elementov izbrati metodo za zbiranje podatkov

Zbiranje sekundarnih podatkov

- * uporaba uradnih statistik (obvezno najmanj iz treh različnih virov)
- * uporaba že obdelanih (sekundarnih) podatkov iz obsežnih družbenih raziskav (anket), npr. Eurobarometer, Slovensko javno mnenje, Politbarometer itd. (obvezno najmanj iz dveh različnih virov)
- * uporaba že obdelanih (sekundarnih) podatkov iz drugih raziskav (obvezno iz najmanj treh različnih virov)

- * kombinacija uradnih statistik (najmanj en vir) in sekundarnih že obdelanih anketnih podatkov (najmanj en vir)
- * uporaba podatkov iz Arhiva družboslovnih podatkov ali neobdelanih podatkov

3.5.2.c Element na praktični (aplikativni) ravni

- * izdelava praktičnih (»policy«) priporočil na podlagi teoretskih in/ali empiričnih ugotovitev
- * na podlagi ugotovitev v nalogi, NE pa na podlagi vrednotnih sodb!
- * Priporočila pomenijo SREDSTVA (kako nekaj doseči?) na pa ciljev (kaj si želimo?)
- * Ko navajate, kaj je treba storiti (sredstva), navedite tudi na kateri cilj se nanašajo

4 Družbena integracija in delitve

4.0 Temeljno vprašanje: kako je mogoč družbeni red?

- * **Herbert Spencer**: utilitaristični pogled
- * Red lahko temelji na svobodnih menjavah med posamezniki, ki zasledujejo lastne interese
- * Podobno "nevidni roki trga" v ekonomiji
- * **Émile Durkheim**: kritika Spencerjevega utilitarizma
- * ali lahko družbo urejajo samo pogodbeni odnosi (svobodne menjave med posamezniki)?
- * Durkheim: "nepogodbeni elementi pogodbe"
- * vrednotno-normativni konsenz kot nujna podlaga

4.1 Kaj tvori konsenz? É. Durkheim: kolektivna zavest

- * Skupna verovanja, vrednote, norme
- * Kolektivna zavest je *družbeno dejstvo*

- * Vsak posameznik se rodi v družbo, kjer je kolektivna zavest že oblikovana, mislimo in delujemo v okvirih kolektivne zavesti
- * Posameznikova možnost, da kolektivno zavest spremeni, je zanemarljivo majhna

4.2 Religija in integracija družbe

- * Razsvetljenski pogled na religijo
- * A. Comte: integrativna funkcija religije
- * É. Durkheim: "Osnovne oblike religioznega življenja"

4.2.1 Émile Durkheim: religija in družbena integracija

- * Religija: razlikovanje med svetim in posvetnim
- * Totemizem kot najbolj temeljna religija
- * Bog kot posebitev družbe: čaščenje božanstva = čaščenje družbe

4.2.1.a Religija kot kolektivna zavest: njena reprodukcija prek obreda

obred → kolektivna efervescenca → kolektivni občutki → kolektivna zavest → obred

4.2.1.b Religiozna integracija in moderne družbe

- * Večja delitev dela (funkcionalna diferenciacija, specializacija) oslabi (klasično) religiozno kolektivno zavest
- * Problem ustreznih alternativ
- * Od "klasične" k "civilni religiji"

4.3 Družbene delitve: dva pogleda

- * Horizontalne
- * Funkcijske
- * Vloge, institucije, podsistemi
- * Integracijski mehanizmi med deli
- * Konsenz med deli
- * Funkcionalizem

- * Vertikalne
- * Hierarhične
- * Razredi in druge vrste slojevitosti
- * Konflikti med deli
- * Prisila in manipulacija
- * Konfliktna teorija

4.3.1 Prvi pogled: Talcott Parsons: strukturalni funkcionalizem

- * družba je sistem, sestavljen iz (funkcionalnih) podsistemov
- * Gibljivi ekvilibrij sistema:
- * sistem teži k ravnovesju, ki pa se ne vzpostavlja vedno na isti točki
- * Sistem lahko preživi le, če zagotovi opravljanje nujnih funkcij (funkcionalni predpogoji)

4.3.1.a Funkcionalni predpogoji in ustrezajoči podsistemi družbe

- * Adaptacija (A)
- * Doseganje skupnih ciljev (G)
- * Integracija (I)
- * Latentno vzdrževanje vzorca
- * Ekonomija
- * Politika
- * Societalna skupnost (npr. narod, skupnost vseh državljanov...)
- * Družina, šola, religiozne institucije...

4.3.2 Drugi pogled: konfliktne teorije: delitve kot vir konfliktov

- * Marksizem:
- * izkoriščevalski razred lastnikov proti izkoriščanemu razredu nelastnikov
- * Feminizem:
- * Dominacija moških nad ženskami
- * Teorije elit
- * Konflikti med elitami in/ali dominacija elit nad množico

- * Teorije o rasizmu
- * Etnična in/ali rasna stratifikacija
- * Ralf Dahrendorf: odnosi moči med vladajočimi in vladanimi
- * Max Weber: več dimenzij družbenih delitev in konflikta

5 Družbena neenakost

5.0 Temeljni pojmi

- različnost
- neenakost
- stratifikacija
- razredi → stratifikacija → neenakost → različnost

5.1 Družbena stratifikacija

5.1.1 Oblike družbene stratifikacije

Prosojnica št. 4 !!

Slovenski primer: "Kateremu družbenemu sloju pripadate?"

Prosojnica št. 5 !!

5.1.2 Višina in meje med sloji

Prosojnica št. 6 !!

- višina slojevitosti
- meje med sloji

5.1.3 Socialna distanca in prehodnost

- prehodnost: mobilnost in socialna zaprtost
- socialna distanca (med posamezniki različnih slojev)

5.2 Enakost in neenakost

5.2.1 Družbena neenakost

Je neenakost neizogibna? Ali je nujna?

- K. Davis & V. Moore: edini dejavnik motivacije
- P. Saunders: edini neprisilni dejavnik motivacije
- T. Parsons: sredstvo za organizacijo družbe
 - je *evolucijska univerzalija*

Ali je sprejemljiva?

“Razlike v dohodkih so v Sloveniji prevelike...” □ prosojnica št. 10 !! (graf)

5.2.2 Družbena enakost

Ali je možna?

- Enakost pred zakonom (formalna enakost)
- Enakost možnosti (meritokracija)
- Končna enakost

5.3 Funkcionalistični pogled

- Kingsley Davis
- Talcott Parsons

5.3.1 Stratifikacija?

- * Redko predmet preučevanja
- * veliko zanimanje za funkcionalne delitve

- * manjše zanimanje za hierarhične delitve
- * Bolj *neenakost kot stratifikacija*

5.3.1.a Kingsley Davis in Wilbert E. Moore: 'Nekateri principi stratifikacije'

neenakost je univerzalna – neenakost je funkcionalna – motivira za: razporejanje na položaje & opravljanje danih nalog

PREDPOSTAVKA O RAZLIKAH..

..med ljudmi: - inteligenca

- prizadevnost
- skrbnost
- natančnost
- potrpežljivost
- ...

..med položaji: - redkost osebja

- funkcionalna pomembnost: - nenadomestljivost
- odvisnost drugih

5.3.2 Neenakost in konflikt

- * Davis in Moore: ne obravnavata
- * T. Parsons:
- * možnost arogance in nevoščljivosti
- * rešitev v vrednotnem konsenzu
- * É. Durkheim
- * zagotoviti enakost možnosti (kritika dedovanja)
- * iskati konsenz z organiziranjem v poklicna združenja

5.4 Marksistični pogledi

- Karl Marx
- Friedrich Engels

5.4.1 Neenakost in izkoriščanje (Marx & Engels)

Delovna teorija vrednosti.

- * Nastanek presežka omogoči
- * delitev na proizvajalce in neproizvajalce
- * med njimi vedno obstaja izkoriščanje,
- * torej so njihovi interesi nasprotni,
- * kar je vir konflikta: "razredni boj";
- * konflikt prikriva ideologija,
- * razreši se lahko le z uspešno revolucijo.

5.4.2 Marx: Zgodovina kot zaporedje družbeno-ekonomskih formacij

- * praskupnost (prakomunizem)
- * sužnjelastništvo / azijski despotizem
- * fevdalizem
- * kapitalizem
- * socializem / komunizem

Sužnjelastništvo, fevdalizem in kapitalizem so RAZREDNE DRUŽBE.

5.4.2.a Prehodi med družbeno-ekonomskimi formacijami

- fevdalizem → proizvodjalna sredstva + revolucija → kapitalizem
- kapitalizem → revolucija → socializem

5.4.2.b Družbeno-ekonomske formacije

- praskupnost → proizvodjalna sredstva → sužnjelastništvo
praskupnost → proizvodjalna sredstva → azijski despotizem (Karl Wittfogel)
- sužnjelastništvo → fevdalizem

5.4.3 Marx & Engels: Komunistični manifest

TRENDI IN VLOGA BURŽOAZIJE

- * razvoj novih proizvodjalnih sredstev in odnosov
- * industrializacija in urbanizacija
- * vzpon nacionalne države
- * globalizacija
- * razkroj "idilične" skupnosti
- * konec tradicionalnih lojalnosti

VLOGA TRGA

- * uničenje starih fevdalnih odnosov (+)
- * razvoj vedno novih proizvodjalnih sil (+)
- * anarhičnost (-)
- * povzročanje vse hujših kriz (-)

RAZREDI

- * aristokracija
- * BURŽOAZIJA
- * srednji razred
- * PROLETARIAT
- * lumpenproletariat

5.4.4 Marx - pomisleki

- * "otroške bolezni" ali umiranje kapitalizma
- * ena sama smer razvoja z odrešitvijo - judaizem, krščanstvo in Hegel
- * tehnološko-ekonomski determinizem
- * je lastnina res bistvena?
- * Milovan Djilas
- * menedžerska revolucija
- * Alvin Gouldner

5.5 Max Weber: večdimenzionalni pogled na neenakost

- * Razred
- * Stranka

- * Status

5.5.1 Neenakost in konflikt: Webrova “srednja pot”

Prosojnica št. 27 !!

5.6 Razredi

5.6.1 “Problem” srednjega razreda

- * Barbara & John Ehrenreich: profesionalno-menedžerski razred
- * Pierre Bourdieu: kulturni kapital
- * Harry Braverman: proletarizacija
- * teza o poburžoazenju
- * Erik Olin Wright:
- * protislovni razredni položaji
- * več razsežnosti (lastnina, izobrazba, organizacija)

5.6.2 Subjektivni pogled na razrede; razredna zavest

- * Marx: od razreda po sebi k razredu za sebe
- * reputacijska metoda
- * subjektivno samouvrščanje v razred
- * predstave o razredni strukturi
- * v delavskem razredu
- * v srednjem razredu

5.6.2.a Subjektivni pogled na razrede v slovenski družbi

- predstava o razredni strukturi □ prosojnica št. 30 !!
- samouvrščanje v razred □ prosojnica št. 31 !!
- reputacijska metoda: - ocenite, koliko zaslužijo?
- koliko naj bi zaslužili?

Prosojnica št. 32 !!

5.7 Družbena mobilnost

MOBILNOST
prostorska
družbena
horizontalna
vertikalna
intergeneracijska
intrageneracijska
absolutna
relativna

5.8 Je današnja družba še razredna?

- * Je lastnina še odločilna?
- * Ralf Dahrendorf: fragmentacija
- * Nejasne razredne meje
- * Manj prepoznavne razredne delitve
- * Oddaljevanje politike od klasičnega "razrednega boja" (S. M. Lipset, R. Inglehart)?

6 Spol, rasa, etnija, družina

6.1 Spol

6.1.1 Dve ravni spola

- * biološki spol: biološko (gensko) dane lastnosti moških in žensk
- * družbeni spol: družbeno-kulturno pripisani statusi in vloge moških in žensk

6.1.2 Vpliv bioloških lastnosti na družbeno vedenje?

- * vpliv hormonov
- * moški: testosteron
- * ženske: progesteron, estrogen
- * razlike v organizaciji možganov
- * moški: desna hemisfera, prostorske sposobnosti
- * ženske: leva hemisfera, verbalne sposobnosti

6.1.3 Razlike med spoloma in biološka evolucija

- * Lionel Tiger in Robin Fox: moška agresivnost in dominantnost kot del biogramatike (dediščina lova)
- * Sociobiologija: strategije v prenosu genov
- * kdo je bolj "dragocen" in kakšne so družbene posledice?

6.1.4 Delitev dela po spolu

- * George Peter Murdock: praktični razlogi za delitev dela po spolu
- * Talcott Parsons: delitev dela v moderni družini
- * instrumentalna vloga
- * ekspresivna vloga
- * John Bowlby: vez mati-otrok
- * Ann Oakley: kulturna pogojenost delitve dela
- * delitev dela po spolu ni univerzalna

- * lov in vojskovanje je tudi ženska naloga
- * skrb za otroke je tudi moška naloga
- * vloga (ekspresivne) matere je kulturna konstrukcija

6.1.5 Izvori razlik?

- * biološki dejavniki: geni, hormoni, možgani
- * kulturni dejavniki: socializacija v družbi

6.1.6 Objektivnost ali “dodeljenost” spola

- * etnometodološki pogled na spol
- * mejne situacije
- * moški kromosomi in ženski videz
- * Turnerjev sindrom (XO kombinacija)
- * hermafroditi
- * transseksualci

6.2 Rasa, etnija, narod

6.2.1 Ali rase res obstajajo?

- * Obstajajo genske razlike, vendar ne potrjujejo obstoja jasno ločenih ras
- * Rase kot objektivno ločene biološke kategorije ne obstajajo
- * Rase obstajajo kot družbena konstrukcija

6.2.2 Robert E. Park: odnosi med rasami

- * Odnosi med rasami nastanejo šele na podlagi zavedanja o pripadnosti
- * Nastanek ras po veliki razpršitvi (centrifugalna sila)

- * Kolonializem in migracije kot centripetalna sila

6.2.2.a Robert E. Park: prilagajanja v odnosih med rasami

- * Tekmovanje: biološki boj za obstanek
- * Konflikt: boj v družbenem redu
- * Akodomodacija: delna pomiritev
- * Asimilacija
- * Kot spontano zlitje ("melting pot")
- * Kot prevzem lastnosti večinske skupine

6.2.3 Pojmi: rasa – etnija – narod - nacija

- * Rasa: družbeno konstruirana na podlagi fizičnih lastnosti
- * Etnija: družbeno konstruirana na podlagi kulturnih lastnosti
- * Narod: etnija z "visoko kulturo" in nacionalizmom
- * Nacija: državotvoren narod

6.2.4 Teorije o rasizmu

- * marksistične teorije
- * manjšine kot grešni kozli za prikrivanje izkoriščanja
- * rasizem kot utemeljitev za kapitalistično (kolonialistično) izkoriščanje
- * Theodor W. Adorno: avtoritarna osebnost
- * R. K. Merton (izpeljave W. I. Thomasa): *samoizpolnjujoča prerokba*

6.3 Družina

6.3.1 Funkcije in disfunkcije družine

- * G.P. Murdock
- * seksualne, reproduktivne, ekonomske, vzgojne
- * T. Parsons

- * primarna socializacija otrok
- * stabilizacija odraslih
- * Problem disfunkcij
- * problem izolacije (Edmund Leach), "družinski geto" (R.D. Laing)
- * notranja konfliktnost, ponotranjenje, ranljivost (R. D. Laing)

6.3.2 Družina v službi "zatiralcev"

- * **Marksistični feminizem:** brezplačna reprodukcija delovne sile za kapitaliste
- * neplačano gospodinjsko delo
- * sproščanje frustracij
- * reprodukcija in vzgoja delovne sile
- * antisocialnost
- * **Radikalni feminizem** (Christine Delphy in Diana Leonard): družina služi moškim

6.3.3 Problem posplošitve

- * Parsons: družina srednjega razreda v sredini 20. stoletja v ZDA
- * Laing: družina s problemom shizofrenije
- * Delphy & Leonard
- * britanske delavske družine
- * francoske kmečke družine

6.3.4 Družina in modernizacija

- * Talcott Parsons: izolirana nuklearna družina
- * Peter Laslett: "zahodna družina"
- * Michael Young & Peter Willmott
- * predindustrijska družina
- * zgodnja industrijska družina
- * simetrična družina

6.3.4.a Kriza moderne družine?

- * Pluralizacija družinskih oblik
- * Nostalgija za "zlato dobo" in kritični odzivi
- * T. Parsons: modernizacija pomeni funkcionalno diferenciacijo družine od drugih podsistemov
- * U. Beck in E. Beck-Gernsheim: pozna modernost in individualizacija; ideal ljubezni v oblikovanju družine
- * Konec nuklearne družine kot ideala?
- * T. Parsons: veliko razvez kot znak visokega vrednotenja zakonske zveze
- * Raziskave potrjujejo, da je nuklearna družina visoko vrednotena
- * Brigitte in Peter Berger: vloga nuklearne "meščanske" družine v oblikovanju posameznikove avtonomije
- * Sara McLanahan in Gary Sandefur: prednost dvostarševske družine (tudi neodvisno od učinkov rase, dohodka in izobrazbe staršev)

7 Šola

7.0 Pogledi na šolstvo

- * funkcionalistični (Durkheim, Parsons)
- * liberalni (Illich)
- * konfliktni (Bowles & Gintis, Willis)
- * interakcionistični

7.1 Funkcionalizem in izobraževanje

7.1.1 Émile Durkheim: družbene funkcije izobraževanja

- * Prenos družbenih vrednot in norm
- * ustvarjanje predstave o vezi med posameznikom in družbo
- * krepitev solidarnosti preko meja družine in sorodstva
- * učenje specifičnih veščin za poklic

7.1.2 Talcott Parsons: od družine k šoli

DRUŽINA

- * partikularizem
- * pripisan položaj

ŠOLA

- * univerzalizem
- * pridobljen položaj
- * vrednota dosežka
- * vrednota enakih možnosti
- * meritokratska načela
- * dodeljevanje vlog

7.1.3 Funkcionalistična kritika šole: David Hargreaves

- * Preveč poudarka na individualni tekmovalnosti, premalo poudarka na skupnosti
- * Problem neuspeha učencev (predvsem iz nižjih slojev) povzroča:
- * Občutek odrinjenosti
- * Nastajanje protišolskih subkultur
- * Rešitve:
- * Več izbirnosti (najti področje, kjer je posameznik uspešen)
- * Obvezen poudarek na pomenu skupnosti in vlogi posameznika v družbi
- * Skupinsko delo, umetniško ustvarjanje, skupinski šport

7.2. Liberalni pogled na izobraževanje

- * razvoj posameznikovih potencialov
- * učenje z izkušnjami namesto učenja dejstev

- * pogoj za demokratično družbo

7.2.1 Liberalna kritika šole: Ivan Illich in “razšolanje”

- * skriti kurikulum kot ovira svobodi
- * avtoritarni režim poučevanja namesto učenja
- * spodbujanje konformnosti in ubogljivosti
- * “poučevanje namesto učenja...diploma namesto znanja”
- * Predlog “razšolanja” kot osvoboditve
- * izmenjava veščin
- * učne mreže

7.3 Marksistični pogledi:

7.3.1 Samuel Bowles & Herbert Gintis

- * Šola služi vladajočemu razredu
- * skriti kurikulum
- * ustvarjanje poslušne delovne sile
- * sprejemanje hierarhičnega nadzora
- * motivacija z zunanjimi nagradami
- * fragmentacija znanja, odsotnost celovitega pogleda

7.3.2 Bowles & Gintis: kako šolstvo uspešno služi kapitalistom

- * ustvarjanje rezervne armade kvalificiranih delavcev
- * legitimiranje neenakosti in iluzija enakih možnosti: miti o izobraževanju
- * razredni položaj (ne IQ) kot vir uspeha v šoli
- * minimalen odpor delavskega razreda do izobraževalnega sistema

7.3.3 Paul Willis: “Učenje za delo”

- * Pomisleki ob Bowlesu & Gintisu
- * Pomisleki ob “relativni avtonomiji” šole
- * Willisova raziskava; kombinacija marksizma in interakcionizma

- * “fantovska” protišolska kultura
- * šolstvo ni posebno uspešno v širjenju (lažne) ideologije vladajočega razreda

7.3.3.a Razredna zavest pri “fantih”?

- * realen vpogled v kapitalizem?
- * velika mobilnost navzgor ni možna
- * lojalnost do vrstnikov je pomembnejša od individualnega uspeha
- * šolanje ne bo bistveno pomagalo pri karieri
- * spoštovanje do manualnega dela

- * temna stran protišolske kulture
- * antiintelektualizem
- * seksizem
- * rasizem

7.4 Simbolični interakcionizem in izobraževanje

- * pogled z zornega kota posameznikovega jaza
- * dojetanje vlog učenca in učitelja je odvisno od interpretacij posameznikov
- * tipiziranje (etiketiranje) učencev (vloga družbenega razreda)
- * samoizpolnjujoča prerokba
- * subkulture in adaptacije učencev

7.5 Razlike v dosežkih

7.5.1 Učinek razreda

- * Učinek razredne subkulture
- * vrednotenje izobrazbe in možnosti individualnega uspeha
- * fatalizem, takojšnje nagrajevanje, usmeritev v sedanost
- * Basil Bernstein: govorni vzorci
- * restriktivni kod delavskega razreda
- * elaborirani kod srednjega razreda

- * Pierre Bourdieu: kulturni kapital

7.5.2 Glede na spol

- * Zakaj so dekleta uspešnejša od fantov?
- * Možni vzroki za prednost deklet:
 - * ženska gibanja proti tradicionalni ženski vlogi
 - * več pozornosti na enakih možnosti v šoli
 - * porast zaposlitvenih možnosti za ženske
 - * večja motiviranost deklet
 - * hitrejša zrelost deklet
 - * bolj verbalna usmerjenost deklet
(pogovor, branje)
- * Vzroki za manjšo uspešnost fantov:
 - * nižja pričakovanja in večja tolerantnost do nediscipline in površnosti pri fantih
 - * več disciplinskih problemov pri fantih
 - * obstoj protišolske subkulture pri fantih (Willis)
 - * upad tradicionalnih moških zaposlitev

7.5.3 Resnična družbena prednost za ženske?

- * ostajajo razlike med spoloma glede izbiranja predmetov in področij študija
- * šola namenja več časa in truda (problematičnim) fantom kot (uspešnim) dekletom
- * boljši izobrazbeni rezultati žensk se ne odražajo v prednostih pri zaposlovanju in doseganju najmočnejših položajev v družbi - pozicije moči ostajajo moškim

8 Delo

8.0 Opredelitev dela

- Dejavnost za preživetje
- Zaposlitev
- Kar moramo storiti
- Kar ni prosti čas

8.1 Odnos do dela

8.1.1 Zaničevanje

- antika
- srednji vek
- judovsko krščanska tradicija

8.1.2 Premiki

- protestantska etika
- industrijska revolucija

8.2 Marksistični pogled na delo

- Delo kot ustvarjalnost in način samouresničitve □ problem odtujitve
- Delo kot proizvodnja vrednosti □ problem izkoriščanja

8.3 Kasnejše razlage odtujitve

- Herbert Marcuse: Enodimenzionalni človek

- C, Wright Mills: Odtujitev belih ovratnikov

8.4 Delitev dela v družbi

8.4.1 Karl Marx:

- prisiljenost
- vir odtujitve

8.4.2 Émile Durkheim

- vir samoizpolnitve
- vir vezi med ljudmi

MEHANSKA SOLIDARNOST

- Tradicionalna družba
- Delitev dela je nizka
- Ljudi združuje podobnost (močna kolektivna zavest)

ORGANSKA SOLIDARNOST

- Moderna družba
- Delitev dela je visoka
- Ljudi združuje različnost (medsebojno dopolnjevanje)

8.4.2.a Émile Durkheim: Problem anomije

- Anomija kot problem prehoda
- Kako spodbuditi organsko solidarnost: Poklicna združenja

8.5 Delo in dom

- tradicionalna prostorska urejenost: ni ločitve med domom in delovnim mestom
 - prehod v moderno družbo - industrializacija vzpostavi jasno ločitev med domom in delovnim mestom
- pozna modernost, postindustrijska družba: nov trend k delu na domu?

8.6 Nezaposlenost

8.6.1 Vrste

- Frikcijska
- Strukturna
- Ciklična

8.6.2 Posledice

ZA DRUŽBO

- manjši občutek varnosti na delovnem mestu
- manjša mobilnost delovne sile
- delitve znotraj družbe, konflikti
- manj enake možnosti

ZA POSAMEZNIKA

- finančne
- socialne
- psihološke

ZA SKUPNOST

9 Prosti čas

PROSTI ČAS = ČAS, KI NI PORABLJEN ZA:

- delo
- delovne obveznosti
- nedelovne obveznosti
- fiziološke potrebe

9.1 Stanley Parker: Odvisnost prostega časa od dela

- Razširitveni vzorec
- Nevtralni vzorec
- Opozicijski vzorec

9.2 Rhona in Robert Rapoport: Odvisnost od življenjskega cikla

- Oblikovanje identitete (adolescenca; 15-19)
- Iskanje partnerja (mlajša polnoletnost)
- Stopnja graditve (25 - 55 let)
- Skrb za integracijo (kasnejša leta)

9.3 Ken Roberts: prosti čas in svobodna izbira

- Stranski dejavniki: življenjski cikel, razred, delo...

KLJUČNI DEJAVNIKI:

- spol
- izobrazba
- družina

9.4 Prosti čas: svobodna izbira ali prisile?

- Neomarksisti: prisile razredne družbe
- Feminizem: prisile patriarhalne družbe

9.5 Prosti čas v slovenski družbi (N. Černigoj-Sadar)

- Aktivnosti v prostem času
- Samoocena prostega časa
- Neenakosti v možnostih za preživljanje prostega časa

9.6 Aktivnosti

9.6.1 Socialni stiki

- pogosto stiki s sosedi, predvsem med nižje izobraženimi
- socialna izolacija narašča s starostjo, predvsem med nižje izobraženimi
- v javnih prostorih se družijo predvsem mladi

9.6.2 Kulturne in izobraževalne aktivnosti

- ženske berejo več kot moški
- bolj izobraženi so bolj aktivni

9.6.3 Rekreacija, šport, hobiji

- malo aktivnosti za psiho-fizično kondicijo, zlasti med manj izobražanimi

- aktivnosti večinoma upadajo s starostjo
- ovire zaradi starševstva, posebno med ženskami

9.7 Ocena prostega časa

- pogosto premalo prostega časa, predvsem med starši z otroki
- med drugimi: problem "deloholičnosti" ali slabe organizacije?
- preveč prostega časa: predvsem starejši, tudi manjši del mladih
- več ovir za prosti čas doživljajo ženske
- več želja po novih aktivnostih imajo mlajši in bolj izobraženi

10 Moč, oblast in država

10.1 Pojmovanje moči: Max Weber

"možnost, da človek ali skupina ljudi uresniči svojo voljo v skupnem delovanju, tudi če temu nasprotujejo drugi, ki v tem delovanju sodelujejo"

10.1.1 Kako vladani dojemajo moč vladajočih?

- Kot upravičeno (legitimno) □ oblast
- Kot neupravičeno (nelegitimno) □ prisila

OBLAST = MOČ + LEGITIMNOST

10.1.2 M. Weber: legitimnost

TRIJE IDEALNI TIPI LEGITIMNOSTI

* legalna (racionalna) oblast, tradicionalna oblast, karizmatična oblast

	legalno-racionalna	tradicionalna	karizmatična
Podlaga	formalne norma (zakoni)	prepričanje v svetost od nekdanj obstoječega reda	čustvena vdanost osebi oblastnika in njenim sposobnostim

Ukazujoči	predpostavljeni	gospodar	vodja
Upravljavska ekipa	uradnik	služabnik	učenec / privrženec
Podrejeni	državljan	podložnik	
Poslušnost vezana na:	zakone	osebo glede na njen z rodod pridobljeni položaj	osebo glede na njeno lastno izjemnost
Omejitve oblasti ukazujočega	zapisane formalne norme	tradicija	neomejena samovolja, vendar mora stalno potrjevati svojo izjemnost
Najčistejša oblika	birokratska oblast	patriarhalna oblast	oblast preroka / vojnega junaka / demagoga

- * Kombinacije tipov oblasti
- * Strukturi tradicionalne oblasti
- * patriarhalna
- * stanovska
- * Problem nasledstva pri karizmi

10.2 Država

MAX WEBER

- * človeška skupnost, ki si uspešno lasti monopol nad legitimno uporabo fizične sile na danem ozemlju.

KARL MARX

- * "Moderna državna oblast je le odbor, ki opravlja skupnostne posle vsega buržoaznega razreda."

10.2.1 Razvoj države

- * Družbe brez države
- * Nastanek države: vezanost na razredno družbo? (F. Engels)
- * Fevdalna "država" in moderna država

10.3 Teorija elit, pluralizem

10.3.1 Klasična teorija elit

- Vilfredo Pareto
- Gaetano Mosca

10.3.2 Teorija elit in marksizem

Enota analize	razredi	elite	elite
Vir moči	lastnina	superiornost	superiornost, organiziranost
Delitve družbe	vladajoči / vladani	vladajoči / vladani	+ subelita
Množica	aktivna	pasivna	pasivna
Perspektiva	komunizem	cirkulacija	demokracija?

- C. W. Mills: Elita moči

10.3.3 Pluralizem elit, demokratični elitizem

- * Max Weber
- * Zakaj neposredna demokracija ni mogoča?
- * Problem strokovnega znanja

10.3.4 Pluralizem

- * Alexis de Tocqueville
- * ključni akterji pluralizma
- * politične stranke
- * interesne skupine
- * Robert Dahl: New Haven

10.4 Dilema o razporeditvi moči

1. koncentrirana

Teorija elit.

2.

Pluralizem elit.

3. razpršena

Pluralizem.

11 Množični mediji

11.1 Interakcija in mediji (John P. Thompson)

	Neposredna interakcija	Posredovana interakcija (npr. pismo)	Posredovana kvazi-interakcija (npr. časopis)
Časovno-prostorski kontekst	Skupna prisotnost v času in prostoru	Ločenost, širša razpoložljivost v času in prostoru	Ločenost, širša razpoložljivost v času in prostoru
Usmerjenost delovanja	K specifičnim drugim	K specifičnim drugim	K množici nedefiniranih prejemnikov
Dialoška / monološka	Dialog	Dialog	Monolog

11.2 Množični mediji in družba

- * Tehnologija komunikacije oz. narava medijev opredelujeta velikost družbe (Harold Innis, Marshall McLuhan)
- * Elektronski mediji ustvarjajo *globalno vas*
- * Razvoj javne sfere (Jürgen Habermas)
- * Časopisi in salonsko, kavarniško druženje omogočijo nastanek (meščanske) javnosti in demokracije
- * Problem komercializacije množičnih medijev: grožnja demokratični racionalni razpravi

- * Televizijska hiperrealnost ne predstavlja realnosti temveč jo popolnoma nadomesti (Jean Baudrillard)
- * Živimo v svetu podob, ki se ne navezujejo na realnost temveč na druge podobe (*simulakrum*)

12 Deviantnost in kriminaliteta

12.1 Glavni pojmi

- * **Deviantnost** = odstopanje od družbenih norm
- * *negativno sankcionirana*
- * pozitivno sankcionirana
- * nesankcionirana
- * **kriminaliteta** = kršitev zakonov, ki ga negativno sankcionira država
- * delinkvenca = kriminalna in druga antisocialna dejanja mladih

12.2 Kulturna opredeljenost deviantnosti

- * glede na družbo
- * glede na čas
- * glede na družbeno skupino

12.3 Merjenje deviantnosti

- * uradne statistike
- * problem neopaženega, neprijavljenega, neupoštevanega kriminala
- * raziskave viktimizacije
- * raziskave s samoprijavo

12.3.1 Deviantnost v Sloveniji (prosojnice št. 5, 6, 7)

- obsojene polnoletne osebe

- raziskava viktimizacije
 - vsaj enkrat oškodovani v Sloveniji po lastni izjavi (anketni podatki, 2000): **18,4%**
 - * (brez potrošniških goljufij in korupcije)
- delež kriminalitete prijavljene policiji

12.4 Émile Durkheim: funkcije deviantnosti

- * Normalnost in funkcionalnost deviantnosti
- * Problem anomije

12.5 Teorije deviantnosti

- * fiziološke
- * psihološke
- * sociološke

Prosojnica št. 10 !!

12.5.1 Fiziološke teorije

- * Cesare Lombroso: L'Uomo Delinquente
- * agresivnost in telesna konstrukcija
- * kromosomske posebnosti (XYY)
- * biokemične razlage

12.5.2 Psihološke teorije

- * Karakterne, osebne lastnosti vodijo v deviantnost
- * John Bowlby: posledica zgodnje socializacije s pomanjkanjem materinske ljubezni

12.5.3 Sociološke teorije

- * funkcionalistične
- * strukturne in subkulturne
- * interakcionistične (etiketiranje)
- * konfliktne
- * teorije nadzora

12.5.3.a R. K. Merton: funkcionalistična razlaga

- * vrednotni konsenz
- * enake vrednote in neenake možnosti
- * povzročajo strukturno napetost in nevarnost anomalije
- * kako se posamezniki temu prilagajajo?

VRSTE PRILAGODITEV NA STRUKTURNO NAPETOST

Vrsta prilagoditve	sprejema cilj	sprejema sredstva
Konformizem	+	+
Ritualizem	-	+
Inovacija	+	-
Umik	-	-
Upor	- (in alternativa)	- (in alternativa)

12.5.3.b Strukturalne teorije: naučenost deviantnosti

A. Cohen: delinkventna subkultura kot kolektivni odziv na statusno frustracijo

12.5.3.c Simbolni interakcionizem

TEORIJA ETIKETIRANJA

- * H. Becker: deviantnost kot družbena konstrukcija
- * etiketa - glavni status in samoizpolnjujoča prerokba

SANKCIJE ZA DEVIANTNOST

- * Erving Goffman: totalna institucija

AARON CICOUREL: FENOMENOLOŠKA RAZLAGA

- * etiketiranje: deviantnost obstaja le kot predstava nosilcev nadzora
- * etiketiranje ne vodi v "dejansko" deviantnost

12.5.3.d Konfliktne teorije deviantnosti

- * Upoštevati razmerja moči
- * Bogati, močni in vplivni oblikujejo in uveljavljajo norme v svojem interesu
- * Kriminaliteta belih ovratnikov

1. MARKSISTIČNE

- * deviantnost je posledica razredne družbe
- * vsi zakoni koristijo vladajočemu razredu
- * uveljavljanje zakona je pristransko
- * vpletenost vladajočega razreda v določene oblike kriminalitete:
- * gospodarski kriminal
- * organizirani kriminal

2. NEOMARKSISTIČNE

- * kriminaliteta kot oblika političnega boja proti kapitalizmu
- * simpatije do deviantnih oseb
- * praksa etiketiranja

3. LEVIČARSKI REALIZEM

- * kriminalci niso "Robini Hoodi"
- * upoštevanje tako ulične kot "skrite" kriminalitete
- * gospodarski kriminal
- * nasilje v družini itd.
- * simpatije tudi do žrtve

Levičarski realisti in težnja po sintezi

- * razlaga kriminalitete
- * relativna deprivacija
- * subkultura
- * marginalizacija
- * odnos policija-skupnost
- * kvadrat kriminalitete (storilec-žrtev-neformalni nadzor-država)

12.5.3.e Teorije nadzora

- * Kriminaliteta je povezana z:

- * Razpoložljivimi priložnostmi
- * Simboli nereda (teorija “razbitih stekel”)
- * Praktične rešitve:
 - * Utrjevanje tarč (“target hardening”)
 - * Ničelna toleranca
- * Praktični problemi:
 - * Večje varovanje enih tarč pomeni večjo ogroženost drugih (naselja srednjega razreda in delavska naselja)
 - * Vprašanje širitve policijskih pristojnosti, poseganja v človekove pravice ipd.

12.6 Kriminaliteta in spol

- obsojene polnoletne osebe □ prosojnica št. 26 !!

12.6.1 Vzroki za razlike

- * Otto Pollak: podcenjenost ženske kriminalitete
- * “viteška teza”
- * večja sposobnost prikrivanja pri ženskah
- * Fiziološke in psihološke razlage
- * Družbeni nadzor in konformnost

12.7 Kako je določena kazen?

- * É. Durkheim (funkcionalizem):
 - * kazen je toliko ostrejša, kolikor hujše je dejanje z vidika družbene kolektivne zavesti
 - * Prehod od represivnih (mehanska solidarnost) k restitutivnim sankcijam (organska solidarnost)
- * Konfliktne teorije
- * Odvisnost kazni od interesov nosilcev moči: prikrajšane skupine so bolj kaznovane od kriminala belih ovratnikov

12.8 M. Foucault: nadzorovanje in kaznovanje

- * Problem nadzora v predmodernih družbah: oblast mora zagroziti s svojo močjo
- * Rast zmogljivosti nadzora v sodobnih družbah

13 Družbene spremembe

13.1 Smeri sprememb

CIKLI

TRENDI

SLUČAJNE

13.1.1 P. Sorokin: ciklična teorija sprememb

- materialistična kultura
- idealistična kultura
- ideacijska kultura

13.1.2 Družbene spremembe kot trend

13.1.2.a Klasični evolucionizem

- * Herbert Spencer

- * preprosta
- * sestavljena
- * dvojno sestavljena
- * trojno sestavljena družba
- * Selekcija in adaptacija
- * Diferenciacija in integracija

13.1.2.b Novejše evolucionistične teorije

- * Talcott Parsons: funkcionalistični pristop
- * primitivna družba
- * razvita primitivna družba
- * intermediarna (vmesna) družba
- * moderna družba
- * Modernizacija pomeni razvoj prilagodljivosti družbe na izzive okolja

13.1.2.c Konfliktne teorije sprememb

- * Karl Marx: zgodovinski materializem
- * razvoj proizvodnih sredstev
- * spremembe proizvodnih odnosov
- * Ralf Dahrendorf: Konflikt kot vir spremembe

13.2 Ekonomski ali kulturni temelji sprememb

- * Karl Marx: družbene spremembe temeljijo na premikih v ekonomski bazi
- * Max Weber: družbene spremembe lahko temeljijo na premikih v kulturi

13.2.1 Max Weber: religija kot dejavnik spremembe

- * *Protestantska etika in duh kapitalizma*
- * Je religija posledica ekonomije ali obratno?
- * temelj kapitalizma: ne želja po dobičku, temveč delo in skromno (asketsko) življenje

13.2.2 Religiozni temelji kapitalizma

- * Martin Luther: etika dela in poklica (kot "poklicanosti")
- * John Calvin: nauk o predestinaciji
- * Zakaj predestinacija ne vodi v fatalizem?
- * Razvoj kapitalizma kot nenamerna posledica psiholoških problemov kalvinistov